

Ἦτο εἰς θέσιν νὰ στέκεται ὄρθιος ἐπάνω εἰς τὸ ἄλογο, νὰ ῥίχνη τὸ ἀκόντιον ἐνῶ ἐστέκετο ἔτσι ὄρθιος ἐπάνω στ' ἄλογο, καὶ νὰ κάμνη πολλὰ ἄλλα θαυμαστά πράγματα εἰς τὰ ὁποῖα ὁ πατέρας του τὸν εἶχεν ἐκπαιδεύσει». Καὶ ὅμως κανεὶς δὲν ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ υἱὸς εἶχε τὴν ἴδιαν ἠθικὴν ὑπεροχὴν μὲ τὸν πατέρα του (Μένων 93 D). Βέβαια γνωρίζομεν ὅτι οἱ σοφισταὶ ἀντιποιοῦνται τὴν ἱκανότητα νὰ καταστήσουν τοὺς ἄλλους ἀγαθοὺς· προσφέρονται νὰ διδάξουν τὴν ἀρετὴν ἔναντι ἀμοιβῆς. Καὶ ὅμως συχνὰ ἀκούομεν ὅτι διάφοροι σοφισταὶ κατηγοροῦν τοὺς μαθητὰς των ὅτι δὲν τοὺς καταβάλλουν τὴν συμφωνηθεῖσαν ἀμοιβήν· πόσαν ἀνόητοι εἶνε οἱ σοφισταὶ πού ἐνεργοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ζητοῦν ἀμοιβὴν διότι κατέστησαν ἀγαθὸν ἓνα ἄλλον ἄνθρωπον· καὶ ὅμως ἀφοῦ αὐτὸς τοὺς ἀδικεῖ θὰ εἰπῆ λοιπὸν ὅτι ἔμεινε πονηρὸς παρ' ὅλον ὅτι ἔγινεν ἀγαθός. Ἐὰν ἓνας νέος ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸν παιδοτρίβην νὰ τρέχη ἢ νὰ ἱππεύῃ, ὑποθέτομεν ὅτι θὰ πληρώσει τὸν παιδοτρίβην διὰ τὸν κόπον του, δὲν θὰ εἶνε ὅμως καὶ παράδοξον ἔὰν δὲν τὸ πράξῃ. Ἡ ἱκανότης περὶ τὸν δρόμον δὲν συνεπάγεται αὐτομάτως καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς δικαιοσύνης. Ἐὰν ὅμως διδαχθῇ τὴν δικαιοσύνην ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του τότε ὁ τελευταῖος αὐτὸς δὲν πρέπει ποτὲ νὰ φοβεῖται ὅτι εἰς ἀντάλλαγμα θὰ τὸν ἀδικήσῃ ὁ μαθητὴς του. Ἡ διδασκαλία (διδασχὴ) τῆς ἀρετῆς εἶνε τὸ μόνον εἶδος εὐεργεσίας τὸ ὁποῖον κάμνει ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος εὐηργετήθη νὰ θέλῃ εἰς ἀντάλλαγμα νὰ εὐεργετήσῃ. Οὕτω λοιπὸν, ἔὰν οἱ σοφισταί, διδάσκαλοι τῆς ἀρετῆς, κατηγοροῦν τοὺς μαθητὰς των ὅτι τοὺς ἀδικοῦν, ἀποκαλύπτουν ἀπλούστατα ὅτι ἀπέτυχον εἰς τὸ ἔργον τους (Γοργίας 519 C—520 E). Φυσικὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ἀποδείξῃ ὁ Πλάτων εἶνε ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶνε προσωπικὸν χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον καὶ δὲν εἶνε ἀντικείμενον ἐμπορίου, καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ οἱ σοφισταὶ εἶνε οἱ ἴδιοι ἀπατεῶνες ὅταν διατείνονται ὅτι εἶνε εἰς θέσιν νὰ διδάξουν τὴν ἀρετὴν.

Ἐὸ σοφιστὴς καθιστᾷ ἀνάγλυφον τὸν φιλόσοφον τοῦ ὁποίου τὴν φύσιν θὰ κατανοήσομεν ἀκόμη καλλίτερον ὅταν θὰ θέσομεν αὐτὸν παραπλεύρως τοῦ σοφιστοῦ. Ὁ Πλάτων ὁρίζει τὸν σοφιστὴν ὡς ἓνα τεχνίτην ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ του τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀρετῆς ἐνῶ γνωρίζει ὅτι δὲν εἶνε παρὰ ἓνας ἀπατεῶν. Καὶ ὡς δι-

δάσκαλος ἐπίσης εἶνε τεχνίτης εἰς τὸ νὰ δημιουργῇ ἀπατηλὴν εἰκόνα ἀρετῆς εἰς τοὺς μαθητὰς του. Δὲν ὑπάρχει ὅμως κοινωνία πνεύματος μεταξὺ σοφιστοῦ καὶ μαθητοῦ: ἡ συζήτησις εἶνε ἕνας ἀγὼν εἰς τὸν ὅποιον ὁ σοφιστὴς μάχεται ἐναντίον ὅλων τῶν προσερχομένων καὶ καταφεύγει εἰς ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα διὰ νὰ καταβάλλῃ τὸν ἀντίπαλόν του. Μεταχειρίζεται τερτίπια, ἰδίως τὰς διαφορουμένας σημασίας τῶν λέξεων διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ βάλῃ τρικλοποδιὰ καὶ νὰ ἀνατρέψῃ τοὺς ἄλλους, ἀκριβῶς «ὅπως κάμουν μερικοὶ ποὺ τραβοῦν κρυφὰ τὴν καθέκλαν ἀπὸ πίσω ἀπὸ κάποιον ποὺ πρόκειται νὰ καθήσῃ καὶ κατόπιν ξεκαρδίζονται στὰ γέλοια ὅταν τὸν βλέπουν ξαπλωμένον χάμω». Καὶ ὁ σοφιστὴς καὶ ὁ φιλόσοφος προκαλοῦν ἀπορίαν καὶ ἀμηχανίαν εἰς τὸν σπουδαστὴν μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ σοφιστὴς θὰ ἀνασκευάσῃ ἕνα ἐπιχείρημα ἀληθινὸν μὲ τὴν ἰδίαν προθυμίαν ποὺ θὰ ἀνασκευάσῃ καὶ ἕνα ψευδὲς τοιοῦτον. Κατὰ τὴν συζήτησιν ὁ σοφιστὴς δὲν διστάζει νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ ἀντίθετα τῶν ὅσων εἶπε προηγουμένως, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ νικήσῃ ἢ ἀποίσις του· ἐὰν δὲ ὁ ἀκροατὴς του διαμαρτυρηθῇ τότε ὁ σοφιστὴς τὸν ἀποκαλεῖ ξεκουτιάρη ποὺ χάνει τὸν καιρὸν του σκεπτόμενος τὸ παρελθόν. Εἶνε ἐπινοητικὸς καὶ ἀσυνείδητος, «προβάλλων, οἷον τὴν ὕδρα, πολλὰ κεφάλια γιὰ κάθε ἕνα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ τοῦ ἀπεκόπτεται».

Ὁ σοφιστὴς διατείνεται ὅτι γνωρίζει τὰ πάντα, ὅτι εἶναι πᾶν-σοφός ὅτι εἶνε ἱκανὸς νὰ ἀπαντήσῃ εἰς κάθε ἐρώτημα ποὺ θὰ τοῦ ἀπηύθυνε οἴοσδήποτε ἄνθρωπος ἐπὶ οἴουδήποτε ἀντικειμένου. Καὶ ὁ ζωγράφος ἐπίσης διατείνεται, ὅτι κατέχει μίαν γενικὴν τέχνην καὶ ὅτι εἶνε εἰς θέσιν νὰ δημιουργήσῃ ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἀντικείμενα, ἐργαλεῖα, φυτὰ, ζῶα καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἑαυτούς μας. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως, ἡ ἱκανότης τοῦ σοφιστοῦ εἶνε νὰ ἀποφεύγῃ νὰ ἀποφανθῇ σαφῶς ἐπὶ τοῦ θέματος. Ὅταν τοῦ τίθεται ἕνα ἐρώτημα ἀρχίζει ἀμέσως μίαν μακροσκελῆ ἀγόρευσιν, ἀπομακρύνων τὸ ἐπιχείρημα, ἀποκρούει μὲ τὰ γέλοια τὰς ἀντιρροήσεις, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ λέγῃ τόσον πολλὰ ὥστε ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας του οἱ ἀκροταὶ ἔχουν λησμονήσει εἰς ποῖον ἐρώτημα ἐπρόκειτο νὰ ἀπαντήσῃ. Ὁ Σωκράτης ἱκετεύει τὸν Πρωταγόραν νὰ εἶνε σύντομος εἰς τὰς ἀπαντήσεις του. «Ἐγὼ εἶμαι ἕνας ἄνθρωπος ποὺ λησμονεῖ εὐκόλα, ὅταν δὲ

κάνεις μοῦ ὁμιλεῖ διὰ μακρῶν λησμονῶν περὶ ποίου ζητήματος ὁμιλεῖ. Ἐὰν ἤμουν κωφός, θὰ ἐθεώρεις ὀρθὸν νὰ μοῦ ὁμιλῆς δυνατώτερα παρὰ εἰς τοὺς ἄλλους· δι' αὐτὸ σὲ παρακαλῶ νὰ ἐνθυμεῖσαι ὅτι εἶμαι ξεχασιάρης καὶ νὰ κόβης τὰς ἀπαντήσεις σου καὶ νὰ τὰς κάνης συντομωτέρας». (Π ρ ω τ α γ ὅ ρ α ς 334 C. D.) Καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ σοφιστὴς συνδιαλέγεται, πάλιν δὲν κατορθώνει νὰ ἀποφύγῃ νὰ ἀγορεύῃ· «Μοῦ ἀπευθύνεις μίαν ἐρώτησιν, ἢ πρόκειται νὰ ἀρχίσῃς ἓνα λόγον;» παρατηρεῖ μὲ ἀγωνίαν εἰς μίαν ὠρισμένην περίπτωσιν ὁ Σωκράτης (Γ ο ρ γ ί α ς 416 B). Ὁ σοφιστὴς ὅμως εἶνε ἀναγκασμένος νὰ καταφεύγῃ εἰς μακροσκελεῖς λόγους διὰ νὰ ἀποκρούσῃ τὴν ἀγνοϊάν του. Ὅπως καὶ τὰ βιβλία, οὕτω καὶ οἱ ῥήτορες εἶνε ἀνίκανοι τόσον νὰ ἀπαντήσουν ὅσον καὶ νὰ ἀπευθύνουν καμμίαν ἰδικήν των ἐρώτησιν· εἶνε σὰν τοὺς ποιητὰς οἱ ὅποιοι δὲν γνωρίζουν τί λέγουν. «Ἐὰν δὲ τοὺς ἐρωτήσεις ἐκ νέου καὶ τὸ ἐλάχιστον ἐκ τῶν λεχθέντων, τότε, ὅπως τὰ χάλκινα σκεύη ποὺ ὅταν τὰ κρούσῃ κανεὶς ἐξακολουθοῦν νὰ ἤχοῦν ἐπὶ πολλὴν ὥραν καὶ δὲν παύουν ἐὰν δὲν βάλῃ κανεὶς ἐπάνω τους τὸ χέρι, οὕτω καὶ αὐτοὶ οἱ ῥήτορες ἀρχίζουν μίαν μακροσκελεστάτην ἀγόρευσιν μόλις τοὺς ἐρωτήσῃ κανεὶς καὶ τὸ ἐλάχιστον» (Π ρ ω τ α γ ὅ ρ α ς 329 A).

Ὁ σοφιστὴς καταφεύγει εἰς μαγείας καὶ μαγγανείας διὰ νὰ σαγηνεύσῃ μὲ αὐτὰς τοὺς ἀκροατὰς του. Εἶνε μάγος τοῦ λόγου ποὺ δημιουργεῖ μὲ τὴν εὐγλωττίαν του μίαν ἀτμόσφαιραν καὶ ὑπνωτίζει τὸ ἀκροατήριόν του ὥστε νὰ συμφωνήσῃ μαζί του. Ὅμως «ἐὰν θελήσουν οὗτοι (οἱ σοφισταὶ) νὰ σταθοῦν ἐπ' ὀλίγον ἀνδρικῶς καὶ νὰ μὴ φύγουν ἀνάδρως, ... ἢ ῥητορικὴ τους αὐτὴ μαραίνεται καὶ ἐμφανίζονται ὄχι καλλίτεροι ἀπὸ παιδιὰ» (Θ ρ α ί τ η τ ο ς 177 B). Ἡ ὁ σοφιστὴς καταφεύγει εἰς ἐπίδειξιν δυνάμεως. Τὸν Θρασύμαχον μᾶς τὸν ἐμφανίζει ὁ Πλάτων «σὰν ἓνα ἄγριον θηρίον ποὺ συμμαζεύεται πρῶτα καὶ ῥίχνεται ἐπάνω μας σὰν νὰ ἤθελε νὰ μᾶς κάμῃ κομμάτια». Ὁ σοφιστὴς χρησιμοποιεῖ ὕβρεις, καὶ τὰς ἀντιρρήσεις τὰς θεωρεῖ ὡς προσωπικὴν προσβολὴν τῆς ὁποίας αἰτία εἶνε ἡ ζηλοτυπία. Οἱ μακροσκελεῖς λόγοι, ἡ γελωτοποίησις τοῦ ἀντιπάλου, ἡ τέχνη τοῦ μίγμου, ἡ βία—αὐταὶ εἶνε αἱ μέθοδοι ποὺ ὁ σοφιστὴς μεταχειρίζεται εἰς τὴν συζήτησιν. Ἡ οὐσία τοῦ πράγματος εἶνε ὅτι ὁ σοφιστὴς ἐνδιαφέρεται

μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, τὰ δὲ κυριαρχοῦντα ἐλατήριά του εἶνε ἡ ἐπίδειξις καὶ ἡ κενοδοξία. Εἶνε κλεισμένος μέσα στὸν ἑαυτό του καὶ δὲν ἔχει καμμίαν προσωπικὴν ἐπικοινωνίαν μὲ κανένα ἄλλον. Εἰς κανένα σημεῖον δὲν ἔχει οἴανδ ἢ ποτε ἐπαφήν μὲ ὅτιδ ἢ ποτε, εἴτε μὲ τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα εἴτε μὲ ἐκεῖνον πού ἐπροκάλεσεν αὐτήν. Δὲν συνομιλεῖ, ἀπλῶς ἀγορεύει. Εἶνε μία μονὰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐγγίζουσιν αἱ δυναμικαὶ ἀμοιβαῖαι ἐπιδράσεις τῆς πραγματικῆς ζωῆς. Ἀπευθύνεται πρὸς τὸ πλῆθος ὄχι πρὸς συγκεκριμένα ἄτομα. Κατὰ κανόνα ἡ ἐξωτερικὴ κατάστασις ἐνεργεῖ ὡς ἀρχὴ ἐλέγχου, δι' αὐτὸ καὶ ὁ σοφιστὴς ἐστερημένος τοῦ ἐλέγχου αὐτοῦ, ἐκτείνεται ἀτελευτήτως καὶ διεκδικεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, νὰ καταταχθῆ μεταξὺ τῶν θεῶν. Καὶ οὕτω ἀφήνει ἐλεύθερα τὰ ἡνία εἰς τὸν λόγον του, ἀνοίγει ὅλα τὰ παιὰ εἰς τὸν οὐριον ἄνεμον μὲ ἀποτέλεσμα ὅτι «φεύγει εἰς τὸ πέλαγος τῶν λόγων χωρὶς πουθενὰ νὰ φαίνεται γῆ» (Πρωταγόρας 338 Α).

Δύο εἶνε οἱ τύποι φαύλων ἀνθρώπων πού ἐμφανίζονται ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος: ὁ τύραννος καὶ ὁ σοφιστής. Κατὰ τὴν γενικῶς παραδεδεγμένην ἔννοιαν ὁ τύραννος εἶνε ὁ ἀνθρώπος πού ἔχει τὴν μεγαλειτέραν δύναμιν· ἔχει τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς πόλεως, διαθέτων τοὺς πολίτας τῆς διὰ τοὺς σκοτεινοὺς αὐτοῦ σκοπούς, προσλαμβάνων μάλιστα καὶ τοὺς σοφιστὰς ἐπὶ ἀμοιβῇ διὰ νὰ τοῦ χρησιμεύσουν ὡς συκοφάνται. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως ὁ πλέον ἐπίφοβος ἀπὸ τοὺς δύο εἶνε ὁ σοφιστής: ἡ δύναμις του ἀσκεῖται ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πόλεως. Ὁ τύραννος ἐνεργεῖ χρησιμοποιῶν τὴν βίαν: εἶνε ἄγριος καὶ βάνασος. Ὁ σοφιστής εἶνε πονηρότερος καὶ πλέον ὑπουλος, καὶ ἐν τῷ συνόλω ἡ ἐνέργειά του εἶνε πλέον ἀποτελεσματικὴ· τὰ ὄπλα του εἶνε αἱ λέξεις καὶ προσβάλλουν τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰς πεποιθήσεως. Ὁ τύραννος ἄρχει ἐπὶ τῶν σωμάτων, ἐνῶ ὁ σοφιστής ἄρχει ἐπὶ τῶν ψυχῶν. Ὁ σοφιστής εἶνε ἐκ τῶν δύο ὁ μεγαλείτερος κακοποιός.

Ἐνῶ ὁ σοφιστής εἶνε ἐπιδέξιος τεχνίτης εἰς τὸ νὰ δημιουργῇ ἀπλῶς ἀπατηλὰ εἴδωλα, ὁ φιλόσοφος μεταβάλλει τὸν ἑαυτὸν του καθὼς καὶ τοὺς μαθητάς του εἰς εἰκόνας τῆς ἀρετῆς. Ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος δὲ ὅτι θεωρεῖ διαρκῶς ὀλόκληρον τὸν χρόνον καὶ ὀλόκληρον

τὴν οὐσίαν ἔχει μεγαλεῖον ψυχῆς. Ἐπειδὴ γνωρίζει πόσον μικρὸν πρᾶγμα εἶνε ὁ ἄνθρωπος παραβαλλόμενος πρὸς τὸ σύμπαν, ὁ φιλόσοφος εἶνε ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ θανάτου. Καὶ τοῦτο διότι ὁ σκοπὸς του ἐν τῇ ζωῇ περικλείει κᾶτι μεγαλεῖτερον ἀπὸ τὸ νὰ ζῆ ἀπλῶς· δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ διατηρήσῃ τὸν ἑαυτὸν του ἐν τῇ ζωῇ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον χρόνον, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῆς δικαιοσύνης, θεωρεῖ δὲ ὅτι εἶνε καλλίτερον νὰ μὴ ζῆ κανεὶς καθόλου παρὰ νὰ ζῆ κακῶς. Ἀπόδειξις ἡ ὅλη σιάσις τοῦ Σωκράτους εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου, καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου διῆλθε τὰς τελευταίας του ὥρας συζητῶν περὶ ἀθανασίας.

Ὅμιλοῦντες περὶ τῆς μεγαλοφροσύνης τοῦ φιλοσόφου, δὲν ἐννοοῦμεν ἀπλῶς μίαν πνευματικὴν στάσιν ἀλλὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς. Ὁ φιλόσοφος σέβεται τοὺς ἀντιπάλους του, καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς γνώμας τῶν, ἐφ' ὅσον εἶνε εἰλικρινεῖς. Ὁ ὀρίζων του περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, τῆς ὁποίας τὰς ἰκανότητας, ὅσονδήποτε μικραὶ καὶ ἐὰν εἶνε, θεωρεῖ καθῆκον καὶ ἔργον τοῦ νὰ κάμῃ νὰ καρποφορήσουν. Ἀλλ' ὁ σεβασμὸς του διὰ τὰ πρόσωπα διατελεῖ ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ σεβασμοῦ του πρὸς τὴν ἀλήθειαν· διότι ἡ ἀλήθεια πρέπει νὰ τιμᾶται περισσότερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον (Πολιτεία 595 C).

Ὅταν διδάσκει ποτὲ ὁ φιλόσοφος δὲν ἐπιδεικνύει ἑαυτὸν. Ὅσον εἶνε εὐχαριστημένος νὰ ἀντικρούει ἄλλους, ὅταν ἔχουν ἄδικον, ἄλλο τόσον εἶνε πρόθυμος νὰ δεχθῆ νὰ ἀντικρούεται ὅταν αὐτὸς ἔχει ἄδικον. Δὲν προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῆ εἰς τοὺς ἀκροατὰς του. «Ἐὰν κανεὶς, λέγει ὁ Σωκράτης, εἴτε νέος εἴτε γέρον, θέλει νὰ μὲ ἀκούσῃ νὰ ὀμιλῶ, δὲν ἔχω καμμίαν ἀντίρρησην εἰς τοῦτο· εἶμαι πρόθυμος νὰ ἀπαντήσω τόσον εἰς τοὺς πλουσίους ὅσον καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς· ἐγὼ ἔρωτῶ καὶ ὅποιος θέλει ἠμπορεῖ νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ καὶ νὰ ἀκούσῃ τί ἔχω νὰ εἶπω» (Ἀπολογία 33 A, B). Εἶνε μετριόφρων, καὶ ὅταν ἔρωτᾷ ἄλλους ἔρωτᾷ τὸν ἑαυτὸν του. Δὲν ἔρωτᾷ καὶ ἐλέγχει τοὺς ἄλλους ἔπειδὴ δῆθεν ὁ ἴδιος εἶνε βέβαιος· δημιουργεῖ ἰ ἀμηχανίαν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀκροατῶν του ἔπειδὴ ὁ ἴδιος, περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, εὐρίσκεται εἰς ἀμηχανίαν. «Χάριν τοῦ ἑαυτοῦ μου, πρωτίστως ἀπευθύνω ἔρωτήσεις», λέγει ὁ Σωκράτης, ἡ δὲ δύναμις του ἐπὶ τῶν ἄλλων προέρχεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι αἰσθάνεται εἰλικρινῶς τόσον

τὰς ἀμφιβολίας του ὅσον καὶ τὰς πεποιθήσεις του. Πάντοτε εἰσδύει βαθύτερα ἀπὸ τὸ φαινόμενον μέχρι τῆς οὐσίας. Ὅταν αἱ ψυχαὶ τῶν ἀποθανόντων πρόκειται νὰ ἐμφανισθοῦν ἐνώπιον τῶν δικαστῶν διὰ νὰ δικασθῶν, εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀποβάλουν ὅλα των τὰ ἐνδύματα, διὰ νὰ εἶνε δυνατόν νὰ ἐμφανισθοῦν ὅποια εἶνε ἀκριβῶς. Καὶ οἱ δικασταὶ ἐπίσης ἀνάγκη νὰ ἀποβάλουν τὰ ἐνδύματά των καὶ νὰ εἶνε καὶ αὐτοὶ γυμνοὶ καὶ νεκροὶ εἰς τρόπον ὅστε νὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ βλέπουν αὐτὴν ταύτην τὴν ψυχὴν δι' αὐτῆς ταύτης τῆς ψυχῆς (Γοργίας 523 D, E).

Τὸν φιλόσοφον χαρακτηρίζουν ἐντατικότης, θέρμη, ζῆλος· ἀγαπᾷ ἐμπαθῶς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀναζητεῖ καὶ παρακολουθεῖ μίαν ἰδέαν μὲ ἓνα εἶδος ὀσφρήσεως τόσον ὀξείας ὅσον εἶνε καὶ ἡ τῶν λακωνικῶν κυνῶν. Ἐπειδὴ δὲ κέκτηται ἐσωτερικὴν ἀλήθειαν ὁ φιλόσοφος εἶνε ὑγιῆς καὶ ἔχει ζωτικότητα. Συνήθως συμβαίνει, ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν πολλὰ καὶ γενικὰ συμφέροντα νὰ ἀπλόνωνται πολὺ, ἀλλὰ παντοῦ ἀπὸ λιγάκι, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν ἐντατικότητα πάσχουν ἀπὸ τὸ μειονέκτημα νὰ ἔχουν περιορισμένον ὀρίζοντα. Ὁ φιλόσοφος συνεχῶς εἰς τὸ πρόσωπόν του ἐντατικότητα μὲ μεγαλοφροσύνην. Ἐπιπλέον, οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν ἀποφασιστικὸν χαρακτῆρα πολὺ συχνὰ ἔχουν σκληροθυμίαν εἰς τὰς πεποιθήσεις των καὶ στεροῦνται τῆς δυνάμεως τῆς αὐτοκριτικῆς. Εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σωκράτους εὐρίσκομεν συνηνωμένα καὶ τὰ δύο: ἀντοχὴν χαρακτῆρος καὶ πνευματικὴν ἀμφιβολίαν, εὐρύτητα ὀρίζοντος μαζὶ μὲ ζωηρότητα τῆς προσωπικότητος. Ἐνῶ εἰς τὸν Πλάτωνα, ἡ ἐντατικότης ἀνταγωνίζεται καὶ πολλάκις ὑπερισχύει καὶ καταβάλλει τὴν ἰσορροπημένην ποιότητα τοῦ πνεύματος. Εἰς τὸν Πλάτωνα συμβαίνει νὰ κατέχεται ἀπὸ τὰς ἰδέας ποὺ ἔχει εὐρίσκεται τελείως ἀπορροφημένος ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῆς στιγμῆς καὶ κατόπιν τὴν λησμονεῖ ἐντελῶς μόλις ὡς παρουσιασθῆ μία ἄλλη σκέψις ἢ ὅποια νὰ τὸν καταλάβῃ καὶ τὸν ἀπορροφήσῃ τελείως. Βεβαίως ὑπάρχει συνοχή εἰς τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος, ὑπάρχει ὅμως περισσοτέρα διαίσθησις ἀπὸ συνοχήν.

Δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν τὴν ἐντατικότητα μὲ τὴν νευρικότητα. Ὁ φιλόσοφος ποτὲ δὲν σπεύδει· παρακολουθεῖ τὴν σκέψιν του, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν τὸν ὀδηγεῖ, μὲ τὴν ἡσυχίαν του καὶ μὲ πολλὰς παρεκβά-

σεις· ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ κόσμου πρέπει νὰ σπεύσῃ εἰς τὰς ἐργασίας του, ἄλλως κινδυνεύει νὰ χάσῃ τὸ κέρδος του. Ἡ σπουδὴ δὲν εἶνε ἀπλῶς μία σωματικὴ συνήθεια: ἀποτελεῖ τὴν ἐκδήλωσιν ἐνὸς πνευματικοῦ ὀρίζοντος· εἶνε τὸ σῆμα τῆς δουλείας τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν χρόνον καὶ εἰς τὰ πράγματα τοῦ χρόνου. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ κόσμου γίνεται σκληρός, ξηρός καὶ γεμᾶτος πικρίαν· ὁ φιλόσοφος εἶνε ἐσωτερικὸς ξεκούραστος διότι ὁ χρόνος δὲν ἔχει δι' αὐτὸν καμμίαν σημασίαν.

Ἐσωτερικὴ ἀλήθεια, μεγαλοπρέπεια, πάθος, ἀντοχὴ, ἡσυχία—ὅλα αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ φιλοσόφου εἶνε δῶρα τῶν θεῶν πρὸς αὐτόν. Ὁ φιλόσοφος δὲν εἶνε μόνον μία εἰκὼν τῶν θεῶν, εἶνε καὶ σύντροφος αὐτῶν. Ὁ φιλόσοφος εἶνε «δαιμόνιος», κατέχεται ἀπὸ τὸ θεῖον· ἔχει κᾶτι τι τὸ ὑπερφυσικόν, τὸ μαγευτικόν, τὸ παράδοξον, κᾶτι ποὺ μαγνητίζει τοὺς περὶ αὐτὸν ἀνθρώπους. Καὶ αὐτὸς ἐπίσης, σὰν τὸν σοφιστὴν, εἶνε μάγος, ἡ μαγικὴ του ὄμως δύναμις προέρχεται ἀπὸ ἄλλας πηγὰς καὶ χρησιμοποιεῖται δι' ἄλλου; διαφορετικοὺς σκοπούς. Τὰ θεμέλια λοιπὸν τοῦ χαρακτῆρος του εἶνε θρησκευτικὰ. Ὁ φιλόσοφος εἶνε ἐμπεποισμένος μὲ τὴν συνείδησιν τοῦ θείου: ὁ Σωκράτης ὅπως γνωρίζομεν ἤκουε μίαν δαιμονίαν φωνὴν ποὺ τοῦ ἐπέτασσε τί ἔπρεπε νὰ μὴ κάμῃ. Ὅχι μόνον εἶνε ἀλήθεια ὅτι ὁ φιλόσοφος κατανοεῖ τὸ θεῖον διὰ τοῦ πνεύματός του, ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ πραγματικὴ εἰς αὐτὸν μετάδοσις θείας ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν μὲ τὴν σειρὰν του ὁ φιλόσοφος μεταβιβάζει εἰς τὸ κοινόν του. Ὁ φιλόσοφος ἀντιμετωπίζει τὸν κόσμον μὲ μίαν ὑπερβατικὴν πνευματικὴν αὐθεντίαν· ἀποτελεῖ δύναμιν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως ἐντελῶς ἐπιπολαία, ὁ φιλόσοφος εἰς τὰς ἐμπορικῆς φύσεως ὑποθέσεις δὲν ἔχει καμμίαν δύναμιν καὶ ἰκανότητα· εἰς μίαν πραγματικὴν ὄμως κρίσιν εἶνε ἀκατάβλητος. Τὸ περιβάλλον του εἶνε κατὰ βάσιν ἀναποφάσιστον καὶ ἰδιότροπον καὶ δὲν τοῦ εἶνε δυνατὸν νὰ ἐλπίσῃ ποτὲ νὰ τοὺς κάμψῃ σύμφωνα μὲ τὴν θέλησίν του. Παρ' ὅλα ταῦτα αὐτὸς μένει σταθερὸς καὶ ἀνίκητος.

Διὰ τὴν περιγραφὴν μας αὐτὴν τοῦ φιλοσόφου ἢ ἀναφέρομεν ἐκεῖνο ποὺ λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ σοφιστής, ἐκεῖνο ποὺ λέγει ὁ φιλόσοφος καὶ τέλος ἐκεῖνο ποὺ λέγει κάποιος ποὺ δὲν εἶνε οὔτε σοφιστής οὔτε φιλόσοφος ἀλλ' ἓνα ἀδιάφθορον τέκνον τῆς φύσεως. Κατὰ τὸν σο-

φιστήν ὁ φιλόσοφος καταφεύγει εἰς τὰ ἀρηρημένα ἀντικείμενα διότι δὲν εἶνε ἱκανὸς νὰ ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὰς πραγματικότητας τοῦ κόσμου τούτου. Ὁ σοφιστὴς θεωρεῖ ὅτι ἡ φιλοσοφία εἶνε μία πολὺ ὠραία ἐνασχόλησις διὰ νὰ περνᾷ τὸν καιρὸν τῆς ἡ νεότητος, ἀλλὰ πού μοιραίως θὰ καταστρέψῃ τὸν ἄνθρωπον πού θέλει νὰ ἀφιερῶσθαι εἰς αὐτὴν ὀλόκληρον τὸν βίον του. Ἡ φιλοσοφία εἶνε ἀκοινωνισία καὶ ἀθωότης· ὁ φιλόσοφος δὲν ἤξεύρει τίποτε ἀπὸ τὸν ἔρωτα, τὸν ἀπατοῦν εἰς ὅλας τὰς ἐμπορικὰς διαπραγματεύσεις καὶ γενικῶς εἶνε τελείως ἀμαθὴς τῶν τρόπων τοῦ κόσμου καὶ ὅλων τῶν πραγμάτων πού πρέπει νὰ κατέχῃ ἕνας τέλειος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Ὁ φιλόσοφος εἶνε σὰν ἕνα μορὸ παιδί τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἤξευρε τί νὰ κάμνῃ ἂν κανεῖς τὸ ἔρράπιζε. «Ἐὰν κανεῖς σὲ συνελάμβανε», λέγει ὁ Καλλικλῆς ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Σωκράτη, «καὶ σὲ ἔσυρεν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ σοῦ προῆπτεν ἀδικήματα πού σὺ ποτὲ δὲν διέπραξες, θὰ τὰ ἔχῃς καὶ δὲν θὰ ἤξευρες τί νὰ πῆς. Καὶ ὅταν θὰ προσήρχεσο ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ὅσονδήποτε κακὸς καὶ μοχθηρὸς καὶ ἂν εἶνε ὁ κατήγορός σου, θὰ ἦσο ἀναγκασμένος νὰ ἀποθάνῃς· ἂν αὐτὸς ἐθεώρῃ καλὸν νὰ ζητήσῃ ὡς ποινὴν τὸν θάνατόν σου» (Γοργίας 485 Β — 486 D).

Μὲ ὀλίγην ὑπερβολὴν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ Σωκράτης ἀπαντᾷ παραδεχόμενος τὰς κατηγορίας. Δέχεται ὅτι ὁ φιλόσοφος δὲν ἔχει καθόλου πρακτικὸν πνεῦμα, ὅτι εἶνε ἀδέξιος, ἀνίκανος καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν κλινοστρωμνὴν του νὰ τὴν συσκευάσῃ ἀνθρωπινά. Ἡ ἀδεξιότης του τὸν κάμνει νὰ εἶνε γενικὸς περίγελως τοῦ πλήθους καὶ γίνεται ἀκόμη περισσότερο γελοῖος διότι ἐν τῇ ἀθωότητί του, συμμετέχει καὶ αὐτὸς εἰς τὸν γέλωτά των. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τί λέγει τὸ κοινόν· ἂν αὐτοὶ ἐγκωμιάζουν ἕνα εὐγενῆ διὰ τοὺς ἐπὶ πλουσίους προγόνους του, εὐρίσκεται ἐν ἀπορίᾳ, διότι σκέπτεται ὅτι κάθε ἄνθρωπος θὰ ἔχει ἀπειρίαν προγόνων μεταξὺ τῶν ὁποίων θὰ εἶνε καὶ πλούσιοι καὶ πτωχοί, βασιλεῖς καὶ δοῦλοι, βάρβαροι καὶ ἔλληνες. Οὔτε εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐνιοήσῃ διατὶ κάποιος πού ἔχει δέκα χιλιάδες στρέμματα πρέπει νὰ θεωρεῖται ὑπερβαλλόντως πλούσιος, καὶ τοῦτο διότι αὐτὸς εἶνε συνηθισμένος νὰ ἔχῃ πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὸν

ὀλόκληρον τὴν γῆν τῆς ὁποίας ἐλάχιστον μόνον μέρος ἀποτελοῦν αἱ κτήσεις τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ φιλόσοφος εἶνε ἀδέξιος καί, λαμβανομένων ὑπ' ὅψιν τῶν ἀξιῶν αὐτοῦ τοῦ κόσμου ἐδῶ, εἶνε προφανῶς τρελλός. Ἐὰν ὅμως εἶνε ἀλήθεια ὅτι αἱ ἀξίαι τοῦ κόσμου εἶνε ψευδεῖς, τότε ἡ τρέλλα τοῦ φιλοσόφου εἶνε σοφία. Ἡ πονηρία ἀποτελεῖ τὸν ὀρίζοντα ἐνὸς περιορισμένου ἀνθρώπου ποὺ εἶνε ἀπησχολημένος μὲ τὰ μέσα ἐνῶ τοῦ ἐκφεύγουν οἱ σκοποί· ὁ φιλόσοφος εἶνε ἀνίκανος νὰ ἰδῇ ὅτι εἶνε πολὺ πλησίον του διότι θεωρεῖ πάντοτε τὸ σύμπαν ἐρευνῶν τὰ ὑπὸ τὴν γῆν, ἢ τὰ ἐπὶ τῆς ὅλης ἐπιφανείας αὐτῆς ἢ καὶ τὰ ἄνω εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπάρχοντα. Ἡ κατάσταση ὅμως αὕτη ἀντιστρέφεται ὅταν αὐτὸς καὶ ὁ σοφιστὴς πρόκειται νὰ ἐπιληφθοῦν τῆς ἐξετάσεως γενικῶν καὶ τῶν πάντων ἀφορώντων ζητημάτων. Ὁ φιλόσοφος εἶνε ἐντριβῆς εἰς τὰ παγκόσμια ζητήματα ἔστω καὶ ἐὰν ἀγνοεῖ τὰ πλησίον αὐτοῦ εὕρισκόμενα· ὁ σοφιστὴς ὅμως περιφέρεται ἀσκόπως καὶ γίνεται ἐντελῶς γελοῖος μόλις ὡς φθάσῃ εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀφηρημένων πραγμάτων. Καὶ τότε αὐτὸ τὸ ὄξυ καὶ δικολαβικὸν πνεῦμα τὸ καταλαμβάνει ἴλιγγος ἐμπρὸς εἰς τὰ νέα αὐτὰ πράγματα, ὅταν βλέπῃ τὸν ἑαυτὸν του κρεμασμένον εἰς τοιαῦτα ὕψη, καὶ τότε πλέον ὁ σοφιστὴς εἶνε ὁ ἀδέξιος, ὁ ἀμαθὴς καὶ ὁ ἀνίκανος (Θεαίτητος 172 D—176 A).

Τὴν εἰκόνα τοῦ φιλοσόφου ποὺ μᾶς περιγράφει ὁ Σωκράτης εἶνε ἀνάγκη νὰ τὴν θεωρήσωμεν μὲ κάποιαν ἐπιφύλαξιν. Ὁ κόσμος εἶνε διεστραμμένος καὶ ἀπατηλός· καὶ διὰ νὰ τονίσῃ τὸ εὐθὺ καὶ δίκαιον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ φιλοσόφου ὁ Σωκράτης τὸν ἐμφανίζει ὡς μισόκοσμον. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἓνας ὀρθὸς τρόπος διὰ τὰς σχέσεις μὲ τὸν κόσμον· αὐτὸς δὲ ὁ τρόπος δὲν εἶνε ἡ πονηρία· ὑπάρχει καὶ πρακτικὴ σοφία ἢ ὁποία ἔγκειται εἰς τὸ νὰ ἔχη κανεὶς ὡς ὀδηγὸν του ἀρχὰς εἰς τὰ καθ' ἕκαστον γεγονότα. Ὁ φιλόσοφος εἶνε ἐντριβῆς καὶ εἰς τὰ τῶν δύο κόσμων· τοῦ μεγαλειτέρου καθὼς ἐπίσης καὶ τοῦ μικροτέρου. Καὶ πράγματι, τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ φιλοσόφου, καθὼς καὶ τοῦ θεοῦ, εἶνε ὅτι φροντίζει διὰ τὸ ἐλάχιστον ὅσον καὶ διὰ τὸ μέγιστον, ὅτι ἔχει τὴν ἀπαιτουμένην οἰκειότητα τὸσον μὲ τὰ εὐγενῆ ὅσον καὶ μὲ τὰ κοινὰ πράγματα. Ὁ Σωκράτης, ὁ φιλόσοφος, καίτοι ἡσχολεῖτο μὲ τὰ παγκόσμια καὶ γενικὰ πράγματα, εἶχεν οὐχ ἥττον πλήρη

συνείδησιν τῆς θέσεώς του ἐν τῇ πόλει ὅπου κατῴκει τὸ σῶμα του καὶ τῶν ὑποχρεώσεών του ἔναντι αὐτῆς. Ἦτο νομοταγῆς πολίτης. Εἶχε συνάψει μίαν σύμβασιν μετὰ τὴν πόλιν καὶ εἰς τὴν σύμβασιν αὐτὴν εἶχεν ὑποσχεθῆ ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους τῆς εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἀσφαλείας τὴν ὁποίαν τοῦ προσέφερον ἡ πόλις. Τὸ συμβόλαιόν του τοῦτο ἦτο ἀποφασισμένος νὰ τὸ ἐκτελέσῃ ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν ἦσαν οἱ νόμοι τῆς πολιτείας· ἠρνήθη δὲ νὰ παραβιάσῃ τὸ συμβόλαιόν του ἔστω καὶ ἂν ἡ ὑποταγὴ εἰς αὐτὸ ἐπρόκειτο νὰ τοῦ στοιχίσῃ τὴν ζωὴν του.

Θὰ ἐξετάσωμεν τώρα τὴν εἰκόνα τοῦ φιλοσόφου ὅπως τὴν ζωγραφίζει ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ ἄνθρωπος τῆς φύσεως, ὁ ἄνθρωπος τῆς πράξεως, τὸ τέκνον τῆς ὁρμῆς. Ὁ Ἀλκιβιάδης εἶνε ἀπερίσκεπτος καὶ ἔσωτερικῶς ἀσύντακτος, ὁρμητικὸς καὶ παράφορος, ἐρωτικὸς καὶ ἀγαπῶν τὸ κρασί. Καίτοι εἶνε τελείως ὁ ἄνθρωπος τῆς ὁρμῆς μᾶλλον ταῦτα τὸν ἐλκύει ὁ φιλόσοφος, ἡ εἰκὼν τοῦ λογισμοῦ. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔχει συνείδησιν τῆς μυστηριώδους ἔλξεως πού ἀσκει ὁ Σωκράτης· τὸν λατρεύει καὶ ὁμῶς τὸν φοβεῖται. Διὰ ἓνα πράγμα ὁμῶς εἶνε ἀπολύτως βέβαιος—ὅτι ὁ Σωκράτης ἔχει δίκαιον. Ἡ ἀντιπαράστασις τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ Σωκράτους εἰς τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ Συμποσίου εἶνε ἓνα ἀπὸ τὰ ζωντανώτερα προϊόντα τῆς ὅλης πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Ὁ Σωκράτης εἶχε περάσει τὴ βραδυὰ του εἰς ἓνα συμπόσιον μετὰ τοὺς φίλους του. Εἰς τὴν σκηνὴν εἰσορμᾷ ἔξαφνικὰ ὁ Ἀλκιβιάδης μαζί μετὰ ἓνα θορυβώδη ὄμιλον. Εἶνε μεθυσμένας καὶ φορεῖ στεφάνι ἀπὸ κισσὸν καὶ μενεξέδες· μένει ἐμβρόντητος μόνις βλέπει τὸν Σωκράτη διότι δὲν ἐπερίμενε νὰ τὸν εὔρῃ ἐκεῖ. Ὑστερα ἀπὸ διαφόρους ἀστειότητας ἀρχίζει μίαν ἀγόρευσιν γεμάτη ἀοριστίες καὶ ἀσυναρτησίες ἀλλὰ μᾶλλον ταῦτα εἰλικρινῆ καὶ ἀποκαλυπτικῆν.

Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ὁ Σωκράτης, εἶνε δι' ἐμὲ μυστήριον, λέγει ἐν συνόψει ὁ Ἀλκιβιάδης, καὶ ὁμοίως μυστήριον εἶνε ἡ ἐπιρροὴ πού ἔχει ἐπάνω μου. Κανεὶς ἄλλος ἄνθρωπος, ἐκτὸς μόνον ἀπὸ αὐτόν, δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ με κάμῃ νὰ αἰσχύνομαι, τόσον ὥστε πολλὰ φορὲς νὰ ἐπιθυμήσω νὰ μὴ ἦτο πλέον εἰς αὐτόν τὸν κόσμον· καὶ ὁμῶς ἐὰν τοιοῦτον τι συνέβαινε θὰ ἦμουν ὁ δυστυχέστερος τῶν ἀνθρώπων. Τὰ λόγια του μοῦ δαγκώνουν, σὰν νάταν φεῖδι, βαθειὰ τὴν καρδιά. Ἴδού αὐτός—ἡ συνείδησίς μου ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ἤθελα νὰ φύγω μακρὰ,

καὶ ὅμως χωρὶς αὐτὴν δὲν θὰ ἤξευρα τί νὰ κάμω. Ἄλλοι ἐνθουσιάζουν τὰ πλήθη μὲ ἤχους καὶ μὲ μουσικὰ ὄργανα. Ὁ Σωκράτης μὲ κατακτᾷ μὲ ἀπλοὺς καὶ ἀπερίττους πεζοὺς λόγους. Ἡ ὁμιλία του εἶνε πεζή, ὁμιλεῖ διὰ φορτηγὰ ζῶα, διὰ σιδηρουρούς, διὰ ὑποδηματοποιούς καὶ βυρσοδέψας. Καὶ ὅμως ὅταν τὸν ἀκούω γίνομαι χειρότερα ἀπὸ μανιακόν. Ἦκουσα πολλάκις τὸν Περικλῆ καὶ ἄλλους φημισμένους ῥήτορας, ὅλη τους ὅμως ἡ εὐγλωττία δὲν εἶνε τίποτε κοντὰ στὰ ἀπλᾶ λόγια αὐτοῦ ἐδῶ. «Ἡ καρδιά μου πηδᾷ καὶ δάκρυα τρέχουν ἀπὸ τὰ μάτια μου ὅσα ἀκούω τοὺς λόγους του· βλέπω δὲ ὅτι καὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους συμβαίνει τὸ ἴδιο πρῶγμα».

Εἶνε πραγματικὸς ὑποκριτὴς διότι φαίνεται ἄλλος παρ' ὅ,τι εἶνε. (Ἀξιοσημεῖωτος εἶνε ἡ ὁμοιότης μὲ τὸν σοφιστήν). Ὁμοιάζει εἰς τὰ κακόμορφα ἀγάλματα τῶν σειληνῶν, τὰ ὅποια, ὅταν τὰ ἀνοίξει κανεὶς, βλέπει ὅτι περιέχουν εἰκόνας τῶν θεῶν. Καὶ αὐτὸς ἐπίσης εἶνε ἄσχημος τὴν ὄψιν (δὲν ἤμπορεῖς νὰ τὸ ἀρνηθῆς αὐτό, ὦ Σωκράτη) καὶ ἡ ὁμιλία του εἶνε τετριμμένη. Μιὰ μέρα ὅμως τὸν συνέλαβα σὲ κάποιαν σπουδαίαν καὶ σοβαρὰν στιγμὴν καὶ εἶδα τὰς εἰκόνας ποὺ εἶχε μέσα του: ἦσαν χρυσαὶ καὶ θεῖαι, ἀπολύτως ὠραῖαι καὶ θαυμασταί. Τὰ λόγια του φαίνονται ἀνόητα «ὅταν ὅμως τὰ ἀνοίξετε καὶ τὰ ἐξετάσετε ἐκ νέου ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς των πλευρᾶς, θὰ ἀνακαλύψετε πρῶτον μὲν ὅτι εἶνε τὰ μόνα λόγια ποὺ ἔχουν μέσα τους κάποιον νόημα, καὶ δεύτερον ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἄλλα λόγια τόσο θεῖα τόσο πλούσια εἰς εἰκόνας τῆς ἀρετῆς». Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔχει κάτι τὸ θεῖον.

Θὰ ἀπορήσετε ἅμα σᾶς πῶ τί ἄνθρωπος δράσεως καὶ τί γενναῖος στρατιώτης εἶνε αὐτὸς ὁ φλύαρος φιλόσοφος. Διαρκούσης τῆς ἐκστρατείας μᾶς ἐπέρασεν ὅλους εἰς τὴν ἱκανότητα νὰ ἀντέχη εἰς τὰς κακουχίας· ὁσάκις δ' ἔνεκα τῆς διακοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν ὁ στρατός μας ἦτο ἀναγκασμένος νὰ μείνη χωρὶς τροφήν, αὐτὸς ὑπερεῖχεν ὅλων μας εἰς ἀντοχήν. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μάχας οἱ στρατιῶται ὑπεχώρησαν ἐν πλήρει ἀταξίᾳ. Ἐγὼ ἵππευα ἐνῶ ὁ Σωκράτης ἐπήγαινε πεζῆ· καὶ ὅμως ἐβιάδιζε καθ' ὅλον τὸ διάστημα σᾶν νὰ εὕρισκετο εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, παρατηρῶν μὲ τὴν αὐτὴν ἠρεμίαν φίλους καὶ ἐχθροὺς καὶ παρέχων εἰς ὅλους τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἰάν κανεὶς τοῦ ἐπετίθετο θὰ εὕρισκεν ἐρρωμένην ἀντίστασιν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐκστρα-

τείας ακόμη δὲν παρημέλει τῆς περίεργες συνήθειές του. Μιά μέρα ἦτο καθὼς φαίνεται βυθισμένος σὲ κάποιο πρόβλημα καὶ ἔμενεν ἀκίνητος εἰς τὴν θέσιν του ἐξετάζων αὐτό· θὰ εὑρισκε προφανῶς δυσκολίαν νὰ τὸ λύσῃ· καὶ διὰ αὐτὸ ἐξηκολούθει τὴν σκέψιν του. Ὅταν ἐπλησίαζεν ἡ μεσημβρία ἤρχισαν οἱ στρατιῶται νὰ τὸ παρατηροῦν. Πρὸς τὸ ἑσπέρας, μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς, μετὰ τὸ δεῖπνον, ἔφεραν ἔξω τὰ στρώματα καὶ τὰ σκεπάσματά των διὰ νὰ κοιμηθοῦν εἰς τὴν δροσιάν καὶ ἐπερίμεναν νὰ ἰδοῦν ἐὰν θὰ ἐξακολουθήσει νὰ στέκεται ἐκεῖ καὶ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ πράγματι ἔμεινεν ἀκίνητος ἕως ὅτου ἐξημέρωσεν καὶ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος· κατόπιν ἔφυγεν ἀφοῦ ἀπηύθυνε προσεσχὴν εἰς τὸν ἥλιον.

Ὅχι, μὰ τὴν ἀλήθεια, δὲν ἠμποροῦ νὰ ἐννοήσω αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον—ἄσχημος καὶ ὅμως ὡραῖος· αἱ ἀνοησίαι του εἶνε γεμάτες ἀπὸ νόημα· ἓνας μυστικιστὴς πού ὁμιλεῖ λογικά· ἓνας φιλόσοφος ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἀνδρεῖος στρατιώτης, πού ἀνακατεύεται διαρκῶς μετὸς ἀνθρώπους καὶ ὅμως τρόπον τινὰ ξεχωρίζει ἀπὸ ὅλους μας. Ἄν καὶ δὲν τοῦ ἀρέσκει νὰ πίνῃ μῶλα ταῦτα, ἂν τὸν ἀναγκάσῃ κανεὶς εἰς τοῦτο ἀντέχει περισσότερον ἀπὸ ὅλους μας εἰς τὸ ποτόν· καὶ τὸ θαυμασιότερον ἀπὸ ὅλα εἶνε ὅτι κανεὶς ποτὲ ἕως τώρα δὲν εἶδε τὸν Σωκράτη μεθυσμένον.

Καὶ πράγματι, ὁ Πλάτων διηγεῖται ὅτι ὅταν ὁ Ἀλκιβιάδης ἐτελείωσε τὸν λόγον του τὸ γλέντι ἐξηκολούθησεν ἕως ἀργὰ τὴν νύκτα. Μερικοὶ ἀπὸ τὴν παρέαν ἔφυγαν ἐνῶ ἄλλοι ἐξηκολούθησαν νὰ πίνουν καὶ νὰ ὁμιλοῦν. Ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς τοῦ νὰ πίνουν καὶ νὰ σκέπτονται ἐντατικῶς ἐξηκολούθησαν ἕως ὅτου ὀλίγοι μόνον ἔμειναν ἔξυπνοι, πίνοντες ἀπὸ μίαν μεγάλην φιάλην καὶ συζητοῦντες. Θέμα τῆς συνομιλίας ἦτο τὸ δράμα, ὁ δὲ Σωκράτης ὑπεστήριζεν ὅτι ὁ ἴδιος ἄνθρωπος εἶνε εἰς θέσιν νὰ γράψῃ ἕξ ἴσου τραγωδίας καὶ κωμωδίας. Οἱ ἄλλοι ἤκουον ἀσθενῶς καὶ κατόπιν ἤρχισαν νὰ νυστάζουν καὶ τέλος ἀπεκοιμήθησαν. «Ὅταν ὁ Σωκράτης τοὺς εἶδεν ὅλους ξαπλωμένους, ἐσηκώθη καὶ ἔφυγε. . . φθάσας εἰς τὸ Λύκειον, ἐπλύθη καὶ ἐπέρισε ὅλην τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν συνήθειάν του· καὶ ὅταν ἐτελείωσεν ἡ ἡμέρα ἐπῆγε εἰς τὸ σπίτι του καὶ ἀνεπαύθη». (Συμπόσιον 212D—223D).

Μὲ ὅλην τὴν ἀσυναρτησίαν του ὁ Ἀλκιβιάδης κατορθώνει νὰ μᾶς

κάμη νὰ ἐννοήσωμεν τὸ πολὺπλοκὸν τῆς φύσεως τοῦ φιλοσόφου : εἶνε συνήθης ἄνθρωπος ἀλλὰ καὶ μετέχει τοῦ θείου εἰς ἀσυνήθη βαθμόν, ἔχει δύναμιν καὶ εἰλικρίνειαν. Θὰ ἦτο σφάλμα τὸ νὰ θεωρήσῃ κανεὶς τὸ ἐπεισόδιον τῆς εἰσόδου τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ συμποσίου ὡς μίαν παρέκβασιν πού εἰσάγεται ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ γίνῃ ἓνα μικρὸν διάλειμμα. Κατ' οὐσίαν τὸ ἐπεισόδιον ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς συζητήσεως· ὅ,τι προηγουμένως εἶχε ἐκτεθῆ διὰ λόγων τώρα ἐκδηλοῦται διὰ τῆς πράξεως. Θέμα τοῦ Συμποσίου εἶνε ἡ φύσις τοῦ ἔρωτος· τὸ δὲ συμπέρασμα ἦτο ὅτι ὁ ἔρως εἶνε κᾶτι τὸ ἐνδιάμεσον μεταξὺ τοῦ θνητοῦ καὶ τοῦ ἀθανάτου, κᾶτι πού χρησιμεύει διὰ νὰ ἐρμηνεύῃ τοὺς θεοὺς εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τοὺς θεοὺς. Διὰ τοῦ δραματικοῦ ἐπεισοδίου τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ μετὰ τὴν συζήτησιν, ὁ Πλάτων ἐπιδεικνύει ποῖος πραγματικὰ ἦτο ὁ ἔρως ἐν τῇ πράξει, ὡς ἔρως τοῦ Ἀλκιβιάδου, γήϊνος καὶ ἄναρθρος, πρὸς τὸν Σωκράτη τὸν φιλόσοφον πού μόνον τὰ αἰώνια πράγματα τὸν ἐνδιαφέρουν, καὶ ὡς ἔρως τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην.